

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
OFISI YA RAIS
TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA**

**MAFUNZO YA VIONGOZI KATIKA NGAZI YA KIJJI,
MTAA NA KITONGOJI**

UCHAMBUZI WA KIJINSIA KATIKA MAENDELEO

6

**DODOMA
APRILI, 2001**

YALIYOMO

Uk.

1. Utangulizi..... 1
2. Dhana ya Jinsia na Maendeleo..... 1
3. Sera ya Maendeleo ya Wanawake..... 2
na Jinsia
4. Uchambuzi wa Hali Halisi ya Wanawake na
Wanaume Kijinsia na Baadhi ya Mikakati ya
Viongozi katika Ngazi ya Vijiji,
Vitongoji na Mitaa..... 3

UCHAMBUZI WA KIJINSIA KATIKA MAENDELEO

1. UTANGULIZI

Kwa miaka mingi Serikali imeweka jitihada za kuwaendeleza wanawake kwa sababu ilidhihirika kuwa hali yao ni mbaya kuliko wanaume licha ya kuwa wanachangia sehemu kubwa ya maendeleo. Uongozi bora ni ule unaofanikisha kupatikana kwa maendeleo ya watu wote yaani wanawake na wanaume. Maendeleo ni yale yaliyozingatia usawa na mahitaji ya kijinsia ya wanawake na wanaume katika jamii. Ili kufanikisha hayo ni muhimu kwa kiongozi kuhakikisha kuwa utaratibu wa kupanga, kutekeleza, kufuatilia na kutathmini mipango ya maendeleo, unazingatia uchambuzi sio wa kijinsi tu, bali pia kijinsia.

2. DHANA YA JINSIA NA MAENDELEO

Jinsia inajadiliwa hapa katika mtazamo wa maendeleo. Ili kuelewa dhana hii ya jinsia na maendeleo ni muhimu kwanza kujadili maana ya jinsi na jinsia kwa sababu maneno haya yamekuwa yanatumwa kama vile yana maana moja. Jinsi ni neno linalotumika kutofautisha wanawake na wanaume kimaumbile. Jinsia ni mahusiano ya kijamii kati ya wanawake na wanaume. Mahusiano haya yamejengwa na kuendelea kujengwa na jamii, yanaweza kubadilika kufuatana na wakati na hali ya uchumi. Haya mahusiano hujitokeza katika miundo ya kaya, mgawanyo wa majukumu, na mgawanyo wa mapato na rasilimali kama vile fedha, mali, elimu, stadi, ardhi na nyinginezo. Uchambuzi wa kijinsia unawezesha kubaini mahitaji ya msingi na yale ya kuinua hali za wanawake na wanaume

katika kutekeleza majukumu yao kwa ajili ya maendeleo katika ngazi zote kuanzia ile ya kaya hadi taifa. Dhana ya jinsia na maendeleo ni mtazamo mmojawapo mpya wa kuharakisha maendeleo. Pamoja na kutambua mahitaji ya kijinsia dhana hii pia inatilia mkazo umuhimu wa kushirikiana na kutekeleza majukumu ya kijamii kwa kutegemeana kati ya wanawake na wanaume. Sera ya Maendeleo ya Wanawake ya Jinsia imezingatia dhana hii katika kuleta maendeleo ya kweli na endelevu kwa wanawake.

3. SERA YA MAENDELEO YA WANAWAKE NA JINSIA

Sera ya Maendeleo ya Wanawake na Jinsia (2000) ni mojawapo ya miongozo ya serikali unaotoa mwelekeo wa kushughulikia maendeleo ya wanawake kwa kutumia dhana ya jinsia. Sera hii inatambua kuwa maendeleo ya kiuchumi, kijamii, kisiasa na kiutamaduni ni muhimu kwa wananchi wa jinsi zote, japokuwa msukumo zaidi unahitajika kwa wanawake kwa sababu hali zao ni mbaya zaidi kuliko wanaume hapa nchini. Kwa kutambua tofauti hiyo, sera hiyo imelenga kutoa mikakati itakayoharakisha kuziba mapengo yaliyopo ya kijinsia kati ya wanawake na wanaume. Hii itakuwa ni njia mojawapo ya kutekeleza Katiba ya nchi yetu inayosisitiza usawa na heshima kwa binadamu wote, heshima ya kutambua na kuthamini utu wa mtu na haki mbele ya sheria. Kwa ujumla dhumuni kuu la sera hii ni kutoa mwelekeo utakaohakikisha kuwa mipango, mikakati na shughuli mbalimbali za uongozi na maendeleo katika kila sekta na taasisi inazingatia usawa na mahitaji ya kijinsia. Hivyo basi, utekelezaji wa sera hiyo uzingatie michango ya wahusika mbali mbali kama vile sekta za

serikali na zisizo za serikali, wataalamu, watu binafsi, wanawake na wanaume. Aidha viongozi katika ngazi mbali mbali wanatakiwa kuwa chachu na wahimizaji wakuu katika utekelezaji wake. Sera inatilia mkazo uchambuzi wa kijinsia kuwezesha uingizaji wa masuala ya jinsia katika mipango, programu na miradi ya maendeleo. Pia, Sera inahimiza kuweko kwa shughuli za maendeleo mbali mbali zinazowalenga wanawake.

4. **UCHAMBUZI WA HALI HALISI YA WANAWAKE NA WANAUME KIJINSIA NA BAADHI YA MIKAKATI YA VIONGOZI KATIKA NGAZI YA VIJJI, VITONGOJI NA MITAA**

Uchambuzi wa kijinsia katika masuala ya maendeleo katika ngazi zote unaonyesha kuwa wanawake wako nyuma na hali hii inahitaji kuboreshwa. Hali hiyo ya wanawake na wanaume inachambuliwa kufuatana na majukumu ya msingi ya kijamii katika **uzazi na malezi; uzalishaji mali, shughuli za kujitolea katika jamii; na ushiriki katika kufanya maamuzi**. Aidha, baadhi ya mikakati ya kuboresha hali hiyo kwa viongozi katika ngazi ya Vijiji, Vitongoji na Mitaa na jamii kwa ujumla pia imebainishwa katika jedwali linalojitokeza hapa chini. Utekelezaji wa mikakati hii utakuwa ni mchango wa viongozi wa kuinua hali za wanawake katika maendeleo yao na kuondoa umasikini kwa ujumla.

Jedwali: Uchambuzi ya Hali Halisi ya Wanawake na Wanaume Kijinsia na Baadhi ya Mikakati kwa Viongozi Katika Ngazi ya Vijiji, Vitongoji na Mitaa

Jukumu	Hali ya wanawake na wanaume kijinsia	Mikakati ya uboreshaji
<p>Uzazi na malezi - kubeba mimba, kuzaa na shughuli zote zinazoendana na malezi, matunzo ya watoto na shughuli za nyumbani.</p>	<p>Hali ikoje? Kimaumbile wanawake wanahusika na kubeba mimba, kuzaa na kunyonyesha.</p> <p>Kijinsia wanawake hufanya shughuli zote zinazoendana na malezi, matunzo ya watoto, baba na wana familia wengine. Aidha, hufanya shughuli za nyumbani kama vile kutayarisha na kupika chakula, kutafuta kuni, maji usafi wa nyumbani na mazingira yake n.k. Wanaume kwa upande wao <i>hujishughulisha kwa kiasi kidogo katika masuala ya uzazi na malezi.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Kuhamasisha kuacha mila na desturi potofu kama vile kukeketa wanawake. ➢ Kuhamasisha wanawake na Wanaume kupanga uzazi kulingana na uwezo wao wa kuwatunza na kuwaendeleza, kutoa muda wa kutosha kwa wanawake kunyonyesha, kupumzika na kushiriki katika maendeleo yake na ya kijamii vizuri zaidi ➢ Kuboresha njia za mawasiliano ikiwa ni pamoja na

Aidha shughuli nyingine ni za msimu kama vile ujenzi wa makazi, usafi wa mazingira na kuhudumia wagonjwa na wazee ikibidi.

Matatizo kwa wanawake:- Vifo vingi vya uzazi (530 kwa kila wanawake 100,000) kwa sababu wengi huzaa watoto wengi, baadhi huzaa katika umri mdogo, kushindwa kumudu gharama za afya, matatizo yatokanayo na kukeketwa, huduma zisizotosheleza za afya na uzazi wa mpango, kutembea masafa marefu kupata Huduma za afya, maji, kuni n.k.; lische duni; kukabiliwa na uambukizo na mzigo wa kutunza

mabarabara vijijini, kuwezesha upatikanaji wa huduma za afya kwa wanawake kwa haraka na urahisi

- Kuhimiza matumizi ya teknolojia sahihi kama vile mikokoteni, majiko sanifu kwa lengo la kupunguza mzigo wa kazi na kuhifadhi mazingira.
- Kusimamia hifadhi ya mazingira:- ardhi, vyanzo vya maji, kuhimiza ujenzi na matumizi ya vyoo na mifereji ya maji taka.
- Kusimamia utekelezaji wa sera na sheria zenye malengo ya kuto-komeza vitendo vya ukatili, ubaguzi,
- Unyanyasaji wa kijinsia. Baadhi ya sheria ni Sheria ya Makosa ya Jinai ya kujamiana (1998); na Sheria ya Ardhi na Ardhi Vijijini (1999)

	<p>walioathirika na UKIMWI; na hutumia muda mwingi (saa 16-18 kwa siku) kwa malezi, utunzaji wa nyumbani na uzalishaji mali wakibakiwa na muda mdogo wa kupumzika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kuhimiza uanzishaji wa vituo vya kulelea watoto kwa lengo la kuwapunguzia wanawake mzigo wa kazi. ➤ Kuhimiza jamii na kusimamia uzalishaji na kuhifadhi chakula cha kutosha na kuuza ziada tu. ➤ Kuhamasisha jamii ili wanawake na wanaume waweze kushiriki katika kufanya kazi zote kulingana na uwezo wao ambazo zinafanywa na wanawake. ➤ Kujadili suala la UKIMWI kwa uwazi katika ngazi ya jamii na vikao mbali mbali ili kupata ufumbuzi wenye mtazamo wa kijamii wa kubadili tabia kuhusu ngono, matunzo kwa walioathirika, watoto yatima na mengineyo.
--	--	---

<p>Uzalishaji mali - Kazi za ujira wa fedha au mali</p>	<p>Hali ikoje Vijijini? Wanawake wengi karibu asilimia 90 ni wazalishaji katika sekta ya kilimo cha chakula na biashara. Wanatumia saa 3 - 4 zaidi katika shughuli za kulima, kupanda, kupalilia, kuvuna kuliko wanaume. Wanaume wanajishughulisha zaidi na mazao ya biashara na wana mamlaka zaidi juu ya matumizi ya mapato yatokanayo na kilimo katika ngazi ya kaya kuliko wanawake.</p> <p>Matatizo kwa wanawake</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ W a n a t u m i a teknolojia ya kale kama vile majembe ya mkono, nguvu kazi hafifu n.k. ♦ Ujuzi mdogo kwa sababu huduma za ugani haziwafikii walio wengi ♦ Hawana mamlaka 	<ul style="list-style-type: none"> > Kuhimiza uboreshaji wa kilimo kwa wanawake na wanaume kwa lengo la kuongeza uzalishaji kwa kutumia vitendea kazi bora, pembejeo hususani mbolea za asili. > Kuhimiza maamuzi ya pamoja na wanawake na wanaume ya matumizi bora ya mapato yatokanayo na kilimo. > Kuimarisha upatikanaji wa mitaji ya kuendeshea miradi ya uzalishaji mali kama vile mikopo na vyama vya kuweka na kukopa. > Kuhimiza uanzishaji wa vyama vya kuweka na kukopa kwa wanawake kuwezesha upatikanaji wa mitaji.
--	---	--

juu ya mapato wanayozalisha.

Hali ikoje Mijini? Mijini wanawake wengi karibu asilimia 44.1 ni wazalishaji mali katika sekta isiyo rasmi kwa kufanya biashara ndogo ndogo yenye mapato madogo kama vile uuzaji wa vyakula “mama ntilie”, ususi, kugonga kokoto, kuuza mkaa na nyinginezo. *Katika sekta hii isiyo rasmi wanaume wengi wamewekeza katika miradi yenye mapato ya wastani au ya juu ikilinganishwa na wanawake. Miradi hiyo ni pamoja na viwanda vidogo vidogo, shughuli za kiufundi na wengine ni wachuuzi.*

- > Kuhimiza Halmshauri kuongeza viwango vya kuchangia Mfuko wa Maendeleo ya Wanawake ili wanawake wengi wapate mikopo kwa lengo la kuwaimarisha kiuchumi. Aidha kuhimiza wanawake waliokopeshwa kurejesha mikopo ili iweze kuwazungukia wanawake wengi.
- > Kuwahamasisha wanawake na wasichana kujiunga na mafunzo ya ufundi na utaalim mbali mbali ili waweze kupata ujuzi na stadi.
- > Kuwahamasisha wanawake na wanaume kuwekeza katika nyenzo bora ili kuongeza uzalishaji mali.

	<p>Matatizo kwa wanawake - upungufu wa mitaji, masoko nyenzo, utaalamu, ujuzi na maeneo ya kufanyia biashara.</p> <p>Katika ajira rasmi wanawake ni wachache asilimia 32, wengi wao wanapata ujira mdogo, wameajiriwa katika ngazi za chini na katika ajira zenye ujira mdogo.</p> <p>Wanaume wengi wako katika nafasi za kati na uongozi zenye ujira mzuri.</p> <p>Matatizo - Elimu duni kwa sababu watoto wa kike wengi hawaandikishwi shule; hawafaulu vizuri kama wavulana kwa sababu ya</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kuweka utaratibu maalum (wenye urasimu mdogo) wa kutoa leseni kwa wafanya biashara ndogo ndogo ➤ Kuwaelimisha wazazi na jamii kuhusu kutoa nafasi sawa kwa wasichana na wavulana kwa kuwandikisha, kulipa ada na mahitaji mengine ya shule, kuwapa nafasi ya kujisomea nyumbani baada ya shule. ➤ Kuhamasisha jamii ikiwa ni pamoja na mashirika yasiyo ya kiserikali, mashirika ya dini kushiriki katika ujenzi na ukarabati wa shule na mabweni ya wasichana ili kuongeza idadi yao na kuwalinda dhidi ya athari za kuwakatisha masomo na kuwawezesha kupata muda wa
--	---	--

	<p>kutokupata muda wa kujisomea nyumbani kwa ajili ya kusaidia kazi za uzalishaji mali, malezi na shughuli za nyumbani; wengi hawamalizi masomo kwa sababu ya kuingizwa katika uja uzito; kuolewa katika umri mdogo; na wengine kutokulipiwa ada za shule. Aidha watoto wa kike wameonekana kutokuchukuwa fani za masomo ya hisabati, ufundi, sayansi na teknolojia ambayo pia huwezesha kupata ajira zenye ujira mkubwa.</p>	<p>kujisomea.</p> <ul style="list-style-type: none"> > Kuwahamasisha wanawake na wasichana kujiunga masomo ya sayansi, vyuo vya juu na vyuo vikuu ili wapate elimu ya juu na utalaam wa kuwawezesha kupata ajira nzuri au kujijiri.
<p>Shughuli za jamii za kujitolea - Kuchangia nguvu kazi, fedha au mali ili kupata huduma au</p>	<p>Hali ikoje? Wanawake wameonekana kuchangia nguvu kazi, fedha au mali katika upatikanaji na utunzaji wa vifaa na huduma kama vile ujenzi wa shule,</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Kuhimiza jamii kuchangia katika miradi itakayowapunguzia wanawake mzigo wa kazi kama vile kuanzisha vituo vya kulelea watoto > Kuhamasisha

<p>mali kwa ajili ya matumizi ya jamii.</p>	<p>vituo ya afya, maji kwa ajili ya matumizi ya wengi.</p> <p>Wanaume <i>wameonekana kuchangia katika upatikanaji wake zaidi kuliko utunzaji.</i></p> <p>Matatizo kwa wanawake:- Pamoja na kuwa shughuli hizi za kujitolea ni muhimu ingawaje kwa wanawake huongeza mzigo wa kazi hasa katika suala la kuchangia nguvu kazi na utunzaji hasa ikizingatiwa mzigo mkubwa wa kazi walionao.</p>	<p>wanaume kuchangia zaidi nguvu kazi na kujihusisha katika utunzaji wa vifaa na huduma zilizopatikana kwa njia ya kujitolea kwa lengo la kuzidumisha na kuwapunguzia mzigo wanawake.</p> <p>➤ Kushirikisha wanawake na wanaume katikakupanga muda muafaka wa kuchangia nguvu kazi katika shughuli za kujitolea.</p>
<p>Kufanya maamuzi na kushiriki katika siasa - hii ni njia ya ushiriki ambayo inahakikisha kuwa mahitaji ya</p>	<p>Hali ikoje? Wanawake hawashiriki katika maamuzi kwa kiasi cha kutosha katika masuala ya maendeleo katika ngazi ya kaya hata yale yanayowahusu kama vile kuchaguliwa</p>	<p>➤ Wanawake wapewe nafasi ya kutoa mchango wao katika vikao, vyombo vya maamuzi na uwakilishi. Aidha wapewe nafasi ya kubaini, kupanga, kutekeleza na</p>

<p>kijinsia yaliyobainishwa na wanawake na wanaume yanawekwa bayana katika sera, mpango miradi na shughuli za maendeleo na utekelezaji wake huanzia ngazi ya Kaya mpaka Mtaa.</p>	<p>masomo, waume, kukeketwa na mengineo. Wanawake ni wachache katika uongozi wa Vijiji, Vitongoji, Mitaa na hata vyombo vya uwakilishi. Hii imesababisha kuwepo na viti maalum vya uwakilishi katika Bunge (20%) na Serikali za Vijiji, Halmashauri za Wilaya, Miji, Manispaa na Jiji kuwa 33.3%).</p> <p>Wanaume wameonekana kushika nafasi nyingi za uongozi na uwakilishi.</p> <p>Matatizo - wanawake wachache tu hujitokeza katika kugombea nafasi za uongozi na uwakilishi, hawana mbinu za kisiasa. Kutojiamini, jamii kutothamini uongozi wa wanawake na wengi kukosa elimu ya kutosha.</p>	<p>kutathmini mipango, programu na miradi ya Maendeleo katika ngazi mbalimbali kwa ajili ya kuhakikisha kuwa mahitaji yao ya kijinsia yanazingatiwa, mkakati huu unaimarisha utawala na uongozi bora.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kuwashawishi wanawake kujitokeza katika kugombea nafasi za uongozi na uwakilishi. ➤ Na mikakati mingine iliyotolewa hapo juu kama vile ya kuimarisha elimu ya wanawake na wasichana, kuimarisha uzalishaji mali ili kuongeza uwezo wao wa kujiamini.
---	--	---